

Χώρας αειχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 1
VOLUME 1

ΤΕΥΧΟΣ 1
ISSUE 1

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2002
NOVEMBER 2002

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΠΑΠΠΙΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- ΥΠΕΧΩΔΕ
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειφ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΙΑΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδίον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 – 74456 fax: 24210 - 74380

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρας

Επιμέλεια έκδοσης: Άννα Σαμαρίνα - Παναγιώτης Πανταζής
Σχεδιασμός εξωφύλλου - Λαγούτ: Γιώργος Παρασκευάς
Εκτύπωση: Αλ. Ξουράφας
Κεντρική διάθεση: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Περιεχόμενα

Αειχώρος - αναζητώντας σκέψεις για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη στο χώρο	4
Αραβαντινός Α.	6
Δυναμικές και σχεδιασμός κέντρων στην πόλη των επόμενων δεκαετιών - πρὸς συγκεντρωτικά ή αποκεντρωτικά σχήματα;	
Βασενχόβεν Λ.	30
Η δημοκρατικότητα του σχεδιασμού του χώρου και η αμφισβήτηση του ορθολογικού "μοντέλου"	
Πρεβελάκης Γ.	50
Ο μητροπολιτικός σχεδιασμός στην Ελλάδα: η περίπτωση της Αθήνας.	
Φωτόπουλος Γ., Γιαννιάς Δ. και Λιαργκόβας Π.	60
Οικονομική ανάπτυξη και σύγκλιση στους νομούς της Ελλάδας 1970-1994: εναλλακτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις	
Κάβουρας Μ.	92
Γεωγραφικές οντολογίες και διαλειτουργικότητα	
ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
Οικονόμου Δ.	116
Το δεσμικό πλαίσιο της χωροταξίας και οι περιπέτειές του	
Χονδρού - Καραβασίλη Μ.	128
Προς έναν αειφόρο σχεδιασμό του δομημένου περιβάλλοντος: Οικολογική δόμηση	
ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	
Σκάγιαννης Π.	142
AESOP, Βόλος, 2002	
Μπεριάτος Η.	146
ISOCARP, Αθήνα - Βόλος, 2002	
Ψυχάρης Ι.	156
ERSA, Dortmund, 2002	
ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
Δέφνερ Α.	160
Νέα Υόρκη: Μια ταινία ντοκιμαντέρ	
Σερράος Κ.	170
Martin Wentz (επ.), Die kompakte stadt	
ΑΠΟΨΕΙΣ	180
Συνέντευξη με τον Klaus Kunzmann	182
Συνέντευξη με τον Andreas Faludi	190
Louis Albrechts	196
Σκέψεις για το Σχεδιασμό	

Συνέντευξη με τον *Andreas Faludi* Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Nijmegen (Ολλανδία)

"...Μπορεί να υπάρχουν διάφορα οράματα για το χώρο, που θεωρούνται ολοκληρωμένα και ίσως αλληλοσυγκρούονται αλλά αυτό τελικά συμβάλει στον εμπλουτισμό του διαλόγου..."

(A. Faludi)

Κοκκώσης: Είναι πλέον γενικότερα παραδεκτό ότι η εμπιστοσύνη στο σχεδιασμό περνάει μεγάλη κρίση και αυτό είναι αποτέλεσμα της γενικότερης κρίσης στο ρόλο της πολιτείας αλλά και της αυξανόμενης έμφασης στους μηχανισμούς της αγοράς για τον έλεγχο του συστήματος. Ποιο ρόλο μπορεί να έχει ο σχεδιασμός σε όλα αυτά; Στην ομιλία σας χθες καταλήξατε ότι τελικά υπάρχει σχεδιασμός. Μπορεί να μην εμφανίζεται με τον παραδοσιακό τρόπο αλλά σίγουρα κάτι γίνεται. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει το ΣΑΚΧ (Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινωνικού Χώρου) και παράλληλα εμφανίζονται όλο και περισσότερο ρυθμίσεις για ειδικά θέματα όπου ο σχεδιασμός εμφανίζεται έμμεσα όπως για παράδειγμα με την οδηγία για το νερό και τις λεκάνες απορροής ή με τη σύσταση του συμβουλίου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών. Υπάρχει λοιπόν κάποια αλλαγή και εν τέλει υπάρχει σχεδιαστική δραστηριότητα;

Faludi: Θα συμφωνήσω με την άποψή σας ότι ο σχεδιασμός περνάει κρίση αλλά τελικά υπάρχει σχεδιασμός που συνεχώς αυξάνει και επεκτείνεται. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι πριν από 10 χρόνια το στρογγυλό τραπέζι των βιομηχάνων υποστήριζε πολύ έντονα τον Ευρωπαϊκό σχεδιασμό μεταφορών γιατί θεωρούσαν ότι αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να μπορούν να εργαστούν στην ενιαία αγορά. Έτσι οι μεγάλοι βιομήχανοι της Ευρώπης, οι κατεξοχήν καπιταλιστές απαιτήσαν ότι πρέπει να υπάρχει σχεδιασμός γιατί ήθελαν να ασκούν κάποιου είδους έλεγχο στο περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιούνται. Σε αυτή την περίπτωση απευθύνθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως τη συνδετική κυβέρνηση της Ευρώπης και ζήτησαν να καλυφθεί η ανάγκη τους για την ύπαρξη σχεδιασμού και το ίδιο συνέβη και σε άλλες περιπτώσεις. Το πρόβλημα βέβαια είναι ότι υπάρχουν πάρα πολλά σχεδιαστικά πλαίσια τα οποία πολλές φορές έρχονται σε ρήξη μεταξύ τους και έχουν τόσο διαφορετικούς στόχους που συχνά χάνεται η αίσθηση του ελέγχου στο περιβάλλον. Σε αυτό το θέμα πιστεύω ότι έτσι είναι τα πράγματα και δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι γι' αυτό και σίγουρα δεν μπορούμε να επιβάλλουμε μία συνολική τάξη στο σύστημα. Θα πρέπει απλά να συνηθίσουμε στα πολλαπλά σχέδια που την ίδια στιγμή ευνοούν τους πολεοδόμους – χωροτάκτες αυξάνοντας την προσφορά εργασίας και αθροιστικά η διαδικασία αυτή βοηθάει στο να συνειδητοποιηθούν κάποια θέματα, δηλαδή στην ενημέρωση και υποστήριξη. Αυτή είναι η διάγνωση μου, χωρίς καμία ψευδαισθηση ότι θα μπορούσαμε κάποτε να καταλήξουμε σε ένα πολεοδομικό – χωροταξικό σύστημα όπου όλα θα αποτελούν μέρος ενός γενικού σχεδίου.

Εξακολουθώ όμως να πιστεύω ότι πρέπει να συνεχίσουμε να προσπαθούμε για κάτι τέτοιο γιατί είναι η ιδανική κατάσταση και μπορεί να βελτιώσει την αντίληψη μας αλλά και τις γνώσεις μας.

Κοκκώσης: Ένα ακόμα θετικό σημείο είναι ότι όλες αυτές οι εξειδικευμένες ρυθμίσεις, ή οι μορφές σχεδιασμού, αποκτούν όλο και περισσότερο ένα πολυδιάστατο χαρακτήρα που έλειπε στο παρελθόν. Ήταν κάτι για το οποίο εμείς οι πολεοδόμοι – χωροτάκτες αγωνιζόμασταν από παλιά και ανακαλύψαμε ότι ο τρόπος αντιμετώπισης κοινωνικών, οικονομικών, περιβαλλοντικών και χωρικών θεμάτων μπορεί να αναζητηθεί και μέσα από την οπτική της αιεφόρου ανάπτυξης όπως και με άλλα μέσα.

Faludi: Στην Ολλανδία υπάρχει η ιδέα ενός πολύ τακτικού συστήματος το οποίο αποκαλούμε τομεακό σχεδιασμό (sector planning) για τα έργα υποδομής και περιγράφουμε τη χωροταξία ως θεματικό σχεδιασμό (facet planning) που έχει ως σκοπό να συντονίσει όλα τα επιμέρους τομεακά σχέδια και την επίδρασή τους στο χώρο. Αυτό που ανακαλύψαμε είναι ότι

υπάρχουν ορισμένοι τύποι σχεδιασμού όπως ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός, ο σχεδιασμός υποδομών και ο σχεδιασμός αγροτικών χώρων, οι οποίοι ανέπτυξαν το δικό τους αναλυτικό χωροταξικό-πολεοδομικό σύστημα και τους δικούς τους χωρικούς στόχους. Αυτή τη στιγμή υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός εναλλακτικών χωρικών στόχων και οραμάτων για την Ολλανδία και για τη θέση της στο διεθνή χώρο και όπως είναι αναμενόμενο πολλοί υποστηρίζουν ότι αυτή η πολλαπλότητα δημιουργεί σύγχυση. Ακόμα και οι χωροτάκτες-πολεοδόμοι πολύ συχνά διαμαρτύρονται ότι χάνουν τον έλεγχο σε σχέση με άλλους πολύ ισχυρότερους τομείς όπως των υποδομών για παράδειγμα, που έχει πολλά κονδύλια για επενδύσεις και είναι σε θέση να φέρει σε πέρας τους χωρικούς στόχους-οράματα που έχει θέσει πολύ πιο άμεσα από το αντίστοιχο Υπουργείο Χωροταξίας. Το γεγονός είναι ότι έχουμε αρκετές μορφές αναλυτικού σχεδιασμού να συνυπάρχουν με χωρικούς στόχους και υπάρχει σύγκρουση μεταξύ τους αλλά θα ήθελα να πιστεύω ότι αυτές οι συγκρούσεις και οι διαφωνίες εμπλουτίζουν τον διάλογο. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να αναφέρω ότι το σύστημα διακυβέρνησης και διοίκησης μέσα στο οποίο λαμβάνουν χώρα τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα αναλυτικό και κατανοητό. Δεν μπορούμε να δεχθούμε τα παραπάνω σαν μια συνταγή που θα οδηγεί πάντα σε αποτελέσματα, καθώς τα πολλαπλά σχέδια και τα πολλαπλά σχεδιαστικά συστήματα μπορούν εξίσου εύκολα να οδηγήσουν και στο χάος.

Κοκκώσης: Παρόλο που στη χώρα μας δεν έχουμε συγκροτημένο πολεοδομικό-χωροταξικό σύστημα, πιστεύω ότι αυτό που περιγράφετε είναι μια θετική εξέλιξη, με την έννοια ότι υπάρχουν τόσα πολλά διαφορετικά πλαίσια που μπορεί στο τέλος να υπάρξει ελπίδα ότι θα υπάρχει αποτέλεσμα. Αυτό μας δίνει τη δυνατότητα να είμαστε πιο αισιόδοξοι και να αντιμετωπίζουμε θετικά την κατάσταση της πολεοδομίας-χωροταξίας.

Είχαμε την ίδια συζήτηση σε μία από τις συνεδρίες, γιατί σε ορισμένες χώρες εμφανίζονται έντονες διαφοροποιήσεις π.χ. με την local agenda 21 ενώ στις μεσογειακές χώρες είναι σπάνιες και μεμονωμένες περιπτώσεις. Φυσικά παίζει μεγάλο ρόλο εάν οι κοινωνίες έχουν παράδοση στη συμμετοχή, ή εάν η κυβέρνηση υποκινεί, όπως στην περίπτωση της Αγγλίας, την ύπαρξη τοπικών πολιτικών, ή εάν υπάρχει ένας ιδιαίτερα ενεργός δήμαρχος όπως και πολλοί άλλοι παράγοντες.

Faludi: Νομίζω ότι αφήσατε να εννοηθεί ότι οι καταστάσεις αλλάζουν.

Κοκκώσης: Βεβαίως αλλάζουν αλλά υπάρχουν δομές και διεργασίες που επιβάλλονται στην Ελλάδα κυρίως από την Ευρωπαϊκή Ένωση είτε με την μορφή οδηγίας, η οποία προβλέπει ότι θα πρέπει να διαμορφώσουμε πολιτική και σχέδιο μέσα σε κάποια συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια, ή μέσα από το σύστημα κοινωνικής στήριξης, το οποίο επιβάλλει την δημιουργία προγράμματος. Δεν είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο μπορεί να

είναι ένα πρόγραμμα το οποίο αποτελείται από μία σειρά μεσοπρόθεσμων δράσεων, και επιβάλλει κάποιους κανόνες στο σύστημα.

Faludi: Η Ελλάδα που έχει ένα τελείως διαφορετικό σύστημα θα περίμενα να αντιδράσει πολύ έντονα, αλλά πιστεύω ότι η ιδέα πίσω από αυτό το σύστημα είναι πολύ καλή και χαίρομαι που το αναγνωρίζετε. Αυτό είναι ένα πρόγραμμα κοινωνικής αναδιάρθρωσης και στις Βρυξέλες θέλουν να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο γίνονται τα πράγματα, ενώ συγχρόνως είναι ένα πρόγραμμα ενδυνάμωσης, συμμετοχής των εμπλεκόμενων (stakeholders), συνεργασίας, προγραμματισμού και βιωσιμότητας. Όλα αυτά είναι θέματα στα οποία μπορούμε να συμφωνήσουμε όπως μπορούμε επίσης να συμφωνήσουμε ότι αυτά επιβάλλονται. Το διοικητικά συστήματα αλλάζουν, η κουλτούρα αλλάζει αλλά έως ένα σημείο υπάρχει το πολύ σημαντικό κέρδος της συνεχούς ενημέρωσης των παραχθέντων στοιχείων.

Κοκκώσης: Αυτό που με προβληματίζει είναι ότι ίσως μερικές φορές όλες αυτές οι απαιτήσεις συλλαμβάνονται σε ένα πλαίσιο έντονα επηρεασμένο από την κεντρική Ευρώπη, επιβάλλοντας προϋποθέσεις σε όλα τα επίπεδα της τοπικής και κεντρικής διοίκησης. Η συμμετοχή για παράδειγμα που είναι η λογική αντιμετώπιση για να γίνει οτιδήποτε στις μέρες μας, δεν εφαρμόζεται τελικά όπως θα έπρεπε, ίσως γιατί σε πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχουν οι δρώντες (actors) ή δεν έχουν συγκροτήσει κοινό λόγο.

Faludi: Νομίζω ότι αυτό είναι αναπόφευκτο να συμβεί σε ένα σύστημα όπως με 15 κράτη μέλη η Ευρωπαϊκή Ένωση και φυσικά θα χειροτερεύει διαρκώς. Οι Βρυξέλες διαμορφώνουν κατευθυντήριες γραμμές σε σύμπραξη πάντα με τα κράτη μέλη, αλλά είναι μία σύνθετη διαδικασία κατά την οποία κάποια από τα κράτη μέλη προωθούν τις απόψεις τους και οι υπόλοιποι απλά ακολουθούν. Αυτό το σύστημα λήψης αποφάσεων πολύ συχνά αποτυγχάνει και οι ρυθμίσεις και οι ιδέες πίσω από αυτές εξυπηρετούν τις ανάγκες μόνο ορισμένων κρατών μελών μερικές φορές των βόρειο-δυτικών αλλά όχι πάντα, πολλές φορές συμβαίνει και το αντίθετο.

Ένα πολύ σημαντικό θέμα είναι επίσης ότι αυτή η διαδικασία ασκεί τρομακτική πίεση στους πόρους και μπορεί να έχει μεγάλη επιρροή μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Γαλλία, η οποία προχώρησε σε διοικητική αποκέντρωση το 1982, ενώ ήταν μία από τις χώρες με την πιο έντονα κεντρική διοίκηση. Είκοσι χρόνια αργότερα η Γαλλία κατάφερε να έχει ένα σύστημα από περιφέρειες και περιφερειακά συμβούλια, που λειτουργεί στο οποίο οι τοπικοί αρμόδιοι έχουν ενεργοποιηθεί, υπάρχει μία αστική κοινωνία που εντάσσεται και τροφοδοτεί τη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής σε τέτοιο βαθμό που η ριζοσπαστική παράδοση των Ιακοβίνων της Γαλλίας απειλείται σοβαρά.

Με τον κίνδυνο να φανώ καθοδηγητικός, πιστεύω ότι αυτή η φάση είναι απαραίτητη

τη ώστε να φανεί ξεκάθαρα ότι τελικά κάτι θετικό μπορεί να προκύψει για την Ευρώπη.

Κοκκώσης: Πιστεύετε ότι υπάρχουν καινοτόμες ιδέες στο σχεδιασμό τα τελευταία δέκα χρόνια και ποιες είναι αυτές;

Faludi: Δεν είμαι σίγουρος ότι υπήρξαν πολλές καινούριες ιδέες στο σχεδιασμό τα τελευταία δέκα χρόνια αλλά νέος τρόπος έκφρασης, μιλάμε για παράδειγμα για μετα-μοντερνισμό και ενδυνάμωση, ορολογία που δεν τη χρησιμοποιούσαμε παλαιότερα. Ασχολούμαι με Θεωρία Σχεδιασμού (planning theory) τα τελευταία τριάντα χρόνια και έχω προσωπική άποψη για το θέμα αυτό. Εάν κοιτάξει κανείς τη βιβλιογραφία τότε, και αναφέρομαι κυρίως στην Αμερικάνικη βιβλιογραφία γιατί η Αγγλική τότε μόλις είχε αρχίσει να διαδίδεται, θα παρατηρήσει ότι πολλά από τα θέματα υπήρχαν και τότε, αν και εκφράζονταν διαφορετικά και δεν ήταν συσχετισμένα με τις πολιτικές και κοινωνικές επιστήμες. Έχουμε εκσυγχρονιστεί με την έννοια της πιο σύνθετης προσέγγισης, αλλά όσον αφορά την καινοτομία, εάν κοιτάξουμε κάποια από τα άρθρα που δημοσιεύτηκαν στις αρχές του '70 σχετικά με την αστική ανάπλαση στις ΗΠΑ, συγκεκριμένα αναφέρομαι σε ένα άρθρο της Jewel Houasknecht που μιλάει για την επιχειρηματικότητα του δημόσιου τομέα στις αστικές αναπλάσεις, τον τρόπο με τον οποίο ανατέθηκε σε δημόσιους υπαλλήλους να αναλάβουν κάποια σύνθετα έργα, πώς λειτούργησαν, πώς ήρθαν σε επαφή με τους ενδιαφερόμενους, και πώς προσπάθησαν να συμπεριλάβουν το κοινό, θα ανακαλύψουμε την έννοια την διακυβέρνησης η οποία μας απασχολεί και σήμερα.

Πράγματι το κίνημα ενδυνάμωσης (empowerment) έπεται της ανάδειξης της συμμετοχικής διαδικασίας και του συνηγορικού σχεδιασμού (advocacy planning), αλλά υπήρχε και τότε, σε διαφορετικό ίσως επίπεδο και όλοι οι επικριτές του ορθολογικού σχεδιασμού αναφέρονται σε αυτά από την πρώτη στιγμή. Ίσως αυτή να είναι μία υποκειμενική οπτική γωνία, αλλά πιστεύω ότι υπάρχει συνέχεια στις θεωρητικές εξελίξεις και ενώ μάθαμε να εκφράζουμε με πιο ακριβή και σύγχρονο τρόπο τα πράγματα, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αυτό αποτελεί και καινοτομία.

Μεγάλη εξέλιξη και καινοτομία υπάρχει στην πρακτική εφαρμογή. Αυτοί που διατύπωναν πολεοδομικές και χωροταξικές θεωρίες στο παρελθόν οδηγούσαν τις εξελίξεις, ενώ τώρα πολύ συχνά η πράξη ηγείται της θεωρίας. Αυτό συμβαίνει λόγω της υπερβολικής πίεσης που ασκείται στους επαγγελματίες, οι οποίοι καλούνται να εφαρμόσουν όλες τις θεωρίες, να συμπεριλάβουν το κοινό, να δουλέψουν με τους άμεσα ενδιαφερόμενους, να δημιουργήσουν ένα δίκτυο ενώ ταυτόχρονα δέχονται εξονυχιστική κριτική από τον τύπο, και πρέπει να έχουν νέες τεχνικές διοίκησης, διοικητικούς στόχους, αξιοπιστία κ.λπ.. Ίσως λοιπόν η καινοτομία να κρύβεται στον τομέα της πρακτικής και δεν μπορούμε ακόμα να την αντιληφθούμε αλλά εγώ παραμένω υποστηρικτής της συνέχειας.

Πάντα πίστευα ότι υπήρχε περιβαλλοντικός σχεδιασμός πολύ πριν εφευρεθεί ο όρος πράσινος. Στην Ολλανδία στη μεταπολεμική περίοδο αντιμετωπίσαμε διαμάχες ανάμεσα στους πολεοδόμους – χωροτάκτες και στους ειδικούς στέγασης ή και τους οικονομικούς προγραμματιστές, γιατί οι πολεοδόμοι – χωροτάκτες ήθελαν να διατηρήσουν τον αστικό χώρο αλλά η χώρα χρειαζόταν να ανοικοδομηθεί. Αυτή η διαμάχη δεν εκφραζόταν στα πλαίσια αυτού που σήμερα αποκαλούμε θέματα πρασίνου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν ήταν τα ίδια θέματα σε διαφορετικό ίσως επίπεδο.

Δέφνερ: Δεδομένης της προσωπικής σας ανάμειξης με την Θεωρία, πιστεύετε ότι υπάρχει σήμερα μία τάση απαξίωσης της θεωρίας;

Faludi: Σχετικά με τη πολεοδομική – χωροταξική εκπαίδευση, προφανώς τα σχετικά προγράμματα σπουδών είναι απαραίτητο να έχουν ένα θεωρητικό πυρήνα και αυτό δεν είναι δική μου ιδέα, είναι μία ιδέα που διατυπώθηκε για πρώτη από τη σχολή του Σικάγο, όπου δίδασκε ο H. Perlof και πριν από αυτόν ο R. Tugwell. Τότε δημιουργήθηκε το πρώτο τμήμα πολεοδομίας – χωροταξίας, που εντασσόταν στις κοινωνικές επιστήμες, και βασιζόταν στο συνδυασμό της πολεοδομικής – χωροταξικής θεωρίας, των μεθόδων προγραμματισμού – σχεδιασμού και της πρακτικής, και από τότε αποτελεί υπόδειγμα. Προσπάθησα πάντα να τηρώ αυτό το υπόδειγμα, αλλά πιστεύω ότι έχει σημαντικό ρόλο ο τρόπος διδασκαλίας της θεωρίας και ο τρόπος ένταξής της στο υπόλοιπο πρόγραμμα σπουδών. Νομίζω ότι σε αυτό ακριβώς το σημείο υπάρχει ένα μεγάλο φάσμα κριτικής και βελτίωσης. Η πολεοδομική – χωροταξική θεωρία δεν πρέπει να αποτελεί ξεχωριστό κομμάτι αλλά πρέπει να προσπαθεί να επιλύσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες με τη μορφή παιχνιδιών εξομοίωσης, μελέτης περιπτώσεων και εργαστηριακών θεμάτων. Αυτά πολύ συχνά υπάρχουν στην περιγραφή του μαθήματος, αλλά πρέπει να συσχετίζονται με το πολιτικό πλαίσιο, τα στοιχεία αβεβαιότητας και συνθετότητας και τις επιμέρους στρατηγικές που πρέπει να χρησιμοποιηθούν έτσι ώστε να αντιμετωπιστούν και πρέπει να εντάσσονται στο μάθημα. Αυτό αποτελεί ένα ξεχωριστό ζήτημα προς συζήτηση και βελτίωση και είμαι σίγουρος ότι στον AESOP και κυρίως στο εκπαιδευτικό τμήμα του, γίνονται αξιόλογες προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση.